

MILAN JAZBEC IN IVANKA POČKAR: Pohanca: časi na vasi: 760 let Pohance

Osnovna šola Artiče (Zbirka Pohanški palimpsesti; knj. 1), Artiče 2006 (izšlo 2008), 328 str.

»Pohanca je kot slovensko podeželje,« pravi zapis na zadnji strani knjige o tej slovenski vasi, »majhna in skoraj pozabljena, vztrajna, čvrsta in radodarna. Zelenje, gozdovi, travniki in vijugava vodna pot oblikujejo prostor in ljudi v njem. Pohančani so blagega značaja in so srečni, če so zdravi in lahko delajo.« Da je to knjiga o drugih časih, o časih, ki še živijo v spominu, pa vendar že bledijo v črno-bele ali temnorjave fotografije, nas opozarja že naslovnica: na sprednji strani bik, ki ga vodi oče Pavle Drenovec v še tradicionalni kmečki noši s klobukom, telovnikom in cigareto v ustih, fotografija pa se čez hrbet knjige vije na zadnjo stran, kjer se pokaže, da mu ob strani stopa vnukec Jani v že sodobnem puloverčku. Ob simboliki, ki deluje, se zavemo, da je zbornik poklon preteklosti, ki se je po drugi svetovni vojni, ko je slika nastala, že prevešala v sodobnost. Bike, ki jih je oče Drenovec tedaj še redil, je kmalu zamenjal vaški veterinar, sodobni kmečki očetje so največkrat v delovnih kombinacijah, cigarete so skoraj prepovedane, mali pa je že zrasel v sodobnega električarja in dela v Nuklearni elektrarni Krško. Zgodbo o Drenovčevih je povedala tretja od štirih hčera, po očetu poimenovana Pavla Drenovec, poročena Kunej, ki z družino živi v Kanadi. Drenovčevo domačijo zdaj vodi drugi vnuk Peter, samostojni podjetnik.

760 let Pohance je hkrati obletnica njene prve pisne omembe 22. septembra 1246 in dokaz trdoživosti te majhne posavske vasi, ki pa ima, kot je v spremni besedi zapisal akademik dr. Boštjan Žekš, svojo zgodovino in predvsem prebivalce, ki se tako zgodovine kot tradicije zavedajo, jo dokumentirajo in s pomočjo korenin svoje preteklosti iščejo pot v prihodnost. Pohanca ni ne revna ne bogata, mnogi vaščani so zaradi pomanjkanja delovnih mest odšli, drugi ostajajo in iščejo nove načine preživetja – podobno kot Drenovčeva družina. Usoda vasi akademika Žekša spominja na Slovenijo in njeno usodo – ne bogata ne revna, pa vendar pogumna in vztrajna, povezana med seboj in s celim svetom – taka je vas in taka je slovenska usoda. Zato, pravi, se ne smemo bati za svojo usodo »niti mi Slovenci niti mi Pohančani«. Skrbeti za izobraževanje, odpirati se svetu in hkrati ostajati zvest svoji nacionalni samobitnosti in samozavesti – to dediščino je akademik Žekš z voščilom predal Pohančanom. S podobnim nagovorom je Pohančanom čestital tudi Valentin Inzko, koroški Slovenec, veleposlanik Republike Avstrije v Republiki Sloveniji.

Zgodovino in geografijo vasi, ki jo sestavlja Spodnja in Zgornja Pohanca ter Dolenja vas pri Artičah, je raziskal domačin dr. Milan Jazbec, predsednik Programskega sveta Pohanca 760 let, doktor filozofije, novinar, obramboslovec, mednarodno priznan diplomat in publicist. V svojem prispevku zgodovinski oris prepleta z osebno zavzetostjo »zapriseženega lokalpatriota«, kot se poimenuje, ki se mu je ideja o orisu prve omembe svoje vasi porodila leta 1985 ob snemanju postavljanja maja. Takratna etnološka raziskava je razkrila širše razsežnosti vsakdanjega vaškega življenja in vasi dala identiteto, ki presega zgolj zgodovinske okvire, ter omogočila, da sta zgodovina in način življenja zaživela v osebni in družinski pripovedi.

Življenjske zgodbe Pohančanov, objavljene v prvem delu knjige, je uredila dr. Ivanka Počkar, kustodinja etnologinja v Posavskem muzeju Brežice. Zgodbe je zbiral po metodi zapisovanja življenjskih zgodb, ki ga je pri nas v etnologijo uvedla dr. Marija

Makarovič in je zdaj ena najpomembnejših raziskovalnih nalog etnološke vede. Življenjske zgodbe je Ivanka Počkar zapisovala, kot pravi, po metodah, ki jih je razvila pri zapisovanju življenjepisov Štajercev in Kranjcev ob sotočju rek Krke, Save in Sotle, objavljenih leta 1998 v monografiji *Iz časov ječmenove kave*. Tokrat je zapisala in analizirala zgodbe petnajstih Pohančanov, šestih moških in devetih žensk, starih med 68 in 96 let. Z analizo njihovih zgodb je življenje Pohančanov predstavila v malce posebnih poglavjih, ki na slikovit način uvajajo etnološko tematiko. Tako je sledila usmeritvam sodobne etnološke pa tudi muzejske vede, ki presegajo klasično etnološko klasifikacijo in jo nadomeščajo z odnosom do posamičnih elementov ljudske kulture.

V poglavju z naslovom Razkošje z razgledom spoznamo odnos vaščanov do kulturne krajine, predvsem do njihovih vinogradov in trt, ki jih poznajo do potankosti in s katerimi se »malone pomenkujejo«. Spoznamo pa tudi odnos do razkošja v hiši, kjer je bilo veliko število otrok ena vrsta razkošja – da ni bilo treba najemati delavcev – njihovo majhno število pa druga vrsta razkošja, saj se jim v hiši ni bilo treba stiskati. V poglavju Gostoljubje do preteklosti Ivanka Počkar opisuje svoje terensko delo in gostoljuben in domač sprejem, ko je ob skodelici kave, vina ali drugih ljudi preteklost vedno prisotna kot prijazna soseda. In tako prek poglavja, naslovljenega Križi, težave in blagoslov, pa poglavja o znamenjih sledimo zgodbi vasi Pohanca. V poglavju o ponosu izvemo, da je bil ta lahko zelo skromen in porojen iz različnih razlogov: na prvem mestu so otroci in njihovi uspehi, ponosni pa so tudi na živino in nakup prvega traktorja, gospodinja pa je ponosna na lepo rejenega prašička pa tudi lepe vrtnice, ponosni pa so tudi na preteklost ter na to, da je danes vas urejena in »da je vse tako, kot mora biti«.

Od praznikov se Pohančani posebno radi spominjajo veselja in druženja ob postavljanju maja. Sreča in nesreča, ženske in moški, spomini in šale sestavljajo pristrčno zgodbo, ki jo z osebni spomini bogatijo še pripovedovalci Franc Zorko, Neža

* Mag. Inga Miklavčič-Brezigar, dipl. etnol. in prof. angleščine, kustodinja, Goriški muzej, 5000 Nova Gorica, Grad Kromberk, Grajska 1, E-mail: inga.brezigar@yahoo.com

(Reberšak) Žerjav, Franc Rodman, Uršula (Podgoršek) Kunej, Ivan Bosteale, Angela (Ban) Pinterič, Franc Pinterič, Justina (Strnad) Zupančič, Silvestra Sonja (Bertole) Lipej, Neža (Pajduh) Krošelj, Ivan Cizl, Štefanija (Pavlič) Krošelj, Viktor Pavlič, Pavla (Drenovec) Kunej, Terezija (Rožman) Zupančič. Zgodbe kažejo na vpliv zgodovinskih dogodkov na način življenja ljudi, na oblikovanje njihovega odnosa do življenja in navsezadnje na to, kako je bila Pohanca povezana z vsem svetom, kamor so se njeni ljudje izseljevali – in kako so te subtilne vezi povezale izseljence z domačo vasjo; globalizacija ni le izum sodobnega časa.

Poglavju o življenjskih zgodbah sledi slovarček narečnih besed, pod naslovom Pohanski utrinki pa so zbrani številni pogovori z za Pohanco pomembnimi ljudmi – Milan Jazbec se je prek spleta pogovoril s »sosedo«, hčerko vaščana in prijatelja, ki se je z družino iz Pohance preselil v Stari grad pri Krškem. Atletinja Maja Petan je s Pohanco še vedno povezana, saj je družina obdržala stik z vasjo, s prijatelji in sosedi, s katerimi, kot pravi, se še vedno dobro razumejo. In čeprav veliko potuje in je videla veliko držav, pravi: »Naši kraji so še vedno naši in tukaj se tudi najboljše počutim.« Podobno kot pravimo mnogi Slovenci, vsak za svoj kraj. Izjemno zanimiv je

intervju z nemško družino Kump, ki je s Pohanco povezana od leta 1941, ko so jih iz Mačkovca pri Kočevju poslali v Pohanco, kjer so se naselili v hišo družine Kos. Adolf Kump pravi, da se je družina vedno zavedala, da hiša in zemlja ne pripadata njim. Vendar pa so imeli zelo dobre sosede in tudi odnosi z drugimi slovenskimi družinami so bili dobri. Leta 1945 so zapustili vas in Slovenijo ter se naselili v Kanadi. Pozneje so navezali stike z družino Jazbec in leta 1974 prvič po vojni obiskali vas. Čeprav so, kot pravita brat in sestra Adolf in Resi Kump, srečni, da živijo v Kanadi, so še vedno močno povezani z znanci v Pohanci. Zanimiva je tudi pripoved Ibrahima Nouhouma iz tropske afriške države Mali o srečanju s Pohanco. Leta 1978 je prišel študirat v Slovenijo, tu doštudiral, postal zastopnik *Dnevnika*, »prehodil«¹ celo Slovenijo ter jo vzljubil. Prek prijatelja Milana Jazbeca in sošolke Maje Hode je leta 1986 spoznal tudi Pohanco, z bodočo ženo sta doživela topel sprejem in vas ter vaščani so se mu zazdeli podobni njegovi rojstni vasi Tacharane v pokrajini Gao. »Premagovanje stereotipov pa tudi smešni doživljaji so del spoznavanja in prepoznavanja, tako nastajajo prijateljstva med ljudmi,«² pravi Ibrahim. Pa tudi, da je zaznavanje središča sveta odvisno od vsakega posameznika, da lahko os sveta premikamo sami, da smo vsi

del globalne zgodovine in da se moramo zavedati pomena vasi za ohranitev domače kulture. Svet je majhen

Pohanci so z objavljenimi članki ob visokem jubileju čestitali eminentni avtorji, predstavljeni ob koncu zbornika. Avtorica etnološkega dela zanimive zgodbe o Pohanci, mali vasi sredi Posavja, za katero smo mnogi slišali prvič, etnologinja Ivanka Počkar pa mi je v osebnem spletnem pismu napisala:

»Predstavitev zbornika je bila res prijazna, v krogu novinarjev, vendar – in še zlasti – v krogu domačinov, ki so sodelovali pri knjigi, in drugih, ki kraje poznajo ali pa tudi ne. Prepričana sem, da je prav, da kar napišeš o ljudeh in njihovem načinu življenja, pride nazaj k tem istim ljudem, ki so obenem najboljši znanilci in razširjevalci novice o knjigi. Daje jim tudi spoznanje o tem, kaj sta kulturna dediščina in kultura, ter da so prav oni njun sestavni del. Zelo ponosni so, da imajo knjigo o njih samih, vliva jim novo samozavest. To pa je zame največja nagrada. Prav življenjske zgodbe so tista najbolj resnična zgodovina vasi, regije, naroda.«

Strinjam se s kolegico Ivanko Počkar, saj je zbornik o Pohanci in njenih ljudeh pravi primer resnične zgodovine, o kateri piše v svojem pismu.

LJILJANA STANKOV: Da li za školu, slet il' poselo, važno je bilo lepo odelo! Đačko odevanje u Srbiji od sredine XIX. veka; Pedagoški muzej, Beograd 2008, 79 str. (v cirilici)

Oblačenje nekoč je lahko izziv tako za etnologe, umetnostne zgodovinarje, oblikovalce, prav tako pa se te teme lahko lotimo tudi, če se ukvarjamo z zgodovino

šolstva in prosvete. Tako začenja mag. Ljiljana Stankov svoj prispevek v preglednem razstavnem katalogu Pedagoškega muzeja v Beogradu. Tema oblačilne kulture je večkrat v ospredju zanimanja tudi pri nas, in to ne samo v študijah strokovnjakov, kot so Sergej Vrišer, Marija Makarovič ali Janja Žagar, ampak prav v šolskem letu 2007/08 tudi z uspešnim spodbujanjem raziskovalne dejavnosti osnovnošolcev pod naslovom *Obleka po meri človeka*.¹ Tudi kustosinje v

Hrvaškem šolskem muzeju v Zagrebu so pred nekaj leti pripravile večdelno, a kar preveč kratek razstveni projekt pod naslovom *Obleka ne naredi učenca*,² v letu 2008 pa so se te teme lotili tudi v Beogradu. Tam je tema oblačenja ujeta med platnice »al-

¹ Zveza prijateljev mladine Slovenije, Komisija za delo zgodovinskih krožkov, 2007), 65 str.

² Elizabeta Serdar, Razstavna dejavnost Hrvaškega šolskega muzeja 2004. *Šolska kronika* 38–14/1 (2005), 169–172; Odijelo ne čini učenika, Zagreb: Hrvatski školski muzej (23. 4.–18. 5. 2004). http://www.hrskolski-muzej.hr/hrv/izlozbe_arhiva_03.asp; 21. 2. 2009.